

УДК 159.9

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-115-125>

ВНЕСОК АРАБСЬКИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ У СЕРЕДНІ ВІКИ

Я. Д. Короход

ORCID 0000-0001-9916-9241

У статті проаналізовані погляди окремих арабських лікарів та філософів та визначено їх внесок у розвиток психологічного знання. Визначено, що погляди та вчення арабських мислителів у розвиток психологічного знання є вагомим та ґрунтовним та були взяті за основу в подальшому, в наступних епохах, майже у всіх наукових сферах. Одним з перших, хто заклав своє бачення психофізіологічної сутності людини був Ібн-Сіна. Також він був одним з засновників вікової психології, говорячи, що дорослі, викликаючи у дитини ті чи інші стани, здатні формувати її риси характеру. Визначено, що ключовим у цьому він вбачав саме виховання, тому через нього реалізується вплив психічного на структуру організму. В його поглядах було сформовано дві точки зору щодо людської душі: перша – медична, де вважав, що для лікарів необов'язково бути в пошуках істини, та друга – філософська. Вивчаючи психологічні особливості людини та їх проблематику, Ібн-Сіна розробив концепцію «подвійної істини», тобто розмежування філософських ідей від природньо наукових. Охарактеризовано основні погляди окремих мислителів та відзначено, що погляди Ібн-Сіни схожі з поглядами Ібн-Рушда, який говорив про розум, даний божественним шляхом та приєднаний по смерті людини до універсального розуму як властивості всього людства.

Відзначено, що вони розвивали погляди, будучи під впливом давньогрецьких мислителів та філософів. Проте, аналізуючи, перекладаючи їх роботи, вони змогли розробити та представити світу своє власне бачення сутності людського буття, природи людського тіла, ролі душевних (психічних) процесів в житті людини та їх вплив на неї. Також не менш важлива увага приділялась ментальним здібностям людини, пояснювалась природа їхнього функціонування. Їхній вклад в науку є вагомим не лише в теоретичному плані, а й в практичному.

Ключові слова: *релігія, розум, психіка, людське буття.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток фундаментальних наук бере свій початок ще з давніх часів, де сформувались їх зачатки. Психологічне знання не є виключенням. Своє пояснення бачення світу давали як грецькі, так і римські мислителі, філософи, лікарі.

Особливе місце в поглядах всіх мислителів відводилось людській сутності, яка викликала зацікавленість та спонукала до різних форм та методів її дослідження. Її сутність, особливо духовну, намагались пояснити через релігійні віросповідання, через спостереження за природою людської поведінки, через емпіричні дослідження.

В добу Середньовіччя яскраво виділяється теологічна риса існування тогочасного суспільства і, як наслідок, теологічний вектор дослідження доктрин про душу. В цей період наука займає не перше місце в соціумі, що призводить до її занепаду, але не краху. В цю епоху також формуються та виділяються ключові релігії, що надають своє пояснення формам душевного самоаналізу. В опозицію до релігійного світобачення виникає науковий розвиток вчень про душу.

З об'єднанням арабських племен та утворенням Халіфату, свій значний внесок зробили арабські лікарі та філософи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Аналіз наукової літератури говорить про значну зацікавленість вчених до впливу арабської думки на психологічне знання. Внесок у дослідження даного питання зробили такі вчені та теоретики: Х. Малу Аллау, Р. К. Атамуродова, Г. Г. Байрамов, І. М. Гоян, Н. В. Гриньова, Л. А. Комарова, Т. Д. Марцинковська, А. М. Османов, О. В. Панченко, О. О. Семак, Х. Т. Шодієв, М. Г. Ярошевський.

Мета статті – комплексний аналіз поглядів окремих арабських лікарів та філософів та визначення їх внеску у розвиток психологічного знання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Середньовічна арабська наука та медицина, в тому числі психологічна наука, виникла за рядом певних соціокультурних чинників та умов. Ці умови поділяються на дві групи та, як зазначають Х. Т. Шодієв та Р. К. Атамуродова (2016), до першої групи належать «геополітичні передумови...величезне державне утворення стимулювало міграцію, розвиток економіки, культури, поширення наукових поглядів. Єдність державної арабської мови полегшувало переклади античних праць, популяризацію закладених в них ідей» (с. 102).

Також тут враховується вплив гуманістичних ідей (свободи та рівності) на арабську культуру, які були в основі ісламу як державної релігії.

До другої групи автори відносять те, що арабська наукова думка багато в чому опиралась на античну культуру. Опіраючись на вчення даних філософів та відкриваючи подібні школи, як наслідок, маючи власні досягнення, «розквіт системи прикладних наук, в тому числі медицини, фізики, геометрії, астрономії, математики, алхімії» (Шодієв та Атамуродова, 2016, с. 103). Все це спонукало до появи видатних арабських мислителів, філософів та лікарів.

Цей етап історичного розвитку, тобто арабо-мусульманська культура та філософія є самостійним етапом пізнання людської сутності. Хоч ця культура і зазнала впливу Античності, все ж вона мала відмінні риси, які відрізняють її від попередньо згаданої епохи та від епохи християнського Середньовіччя. Л. Комарова (2013) в своїй статті «Розуміння щастя у філософських поглядах Абу-Насра Мухаммада аль-Фарабі» виділяє ці характерні відмінності:

1. «Зв'язок арабо-мусульманської філософії з нагальними потребами сучасного їй суспільства. Арабомовні філософи брали активну і діяльнісну участь у вирішенні економічних, політичних та інших державних проблем. Філософи досить часто перебували на службі при дворі правителів.

2. Космополітизм, обумовлений соціально-економічною базою Арабського халіфату.

3. Критичне ставлення до релігії. На відміну від середньовічної західноєвропейської філософії арабо-мусульманська філософія не стала «служницею богослов'я» (с. 57).

Дана філософія з'явилась як раціональне «зерно» на противагу ірраціональному – ісламу. Перші філософи, які наголошували на мусульманських догмах на базі філософії, були прозвані мутазилітами (ті, які відкололись). Мутазиліти заклали базис філософського знання на Близькому Сході, що зробило вагомий внесок у розвиток психологічного знання.

Одним з яскравих представників арабської філософської думки є Ібн-Рушд (Аверроес). Він займався державною діяльністю, та окрім неї, й науковою. Філософ перекладав роботи античних мислителів та писав коментарі до вже відомих фундаментальних філософсько – наукових робіт. Таким чином, поширюючи роботи античних класиків, доповнюючи та імплементуючи їх, Ібн-Рушд сприяв відновленню статусу розуму в арабській філософії в умовах релігійного обскурантизму.

О. Панченко (2015) в аналізі теоретичних поглядів філософа Ібн-Рушда відмічає його «оригінальну інтерпретацію центральної теми

арабської і європейської схоластики, про ставлення віри і розуму, яка послужила йому основою для створення метафізичної концепції» (с. 185).

Ібн-Рушд зазначає, що віра та розум сприяють пізнанню Абсолюта в якості найвищої цінності. В його розумінні ці якості є божественними за своєю природою та в різній мірі характерні для людей. Тут у філософа йде поділ на правителів та правлячих, де раціональні правителі за допомогою просвітлених помічників, тобто філософів, зможуть об'єднати маси на шляху до здобуття Щастя та Спасіння.

Приділяючи увагу сутності та проблематиці людського розуму, Ібн-Рушд говорить, що люди поділяються на три розряди відповідно до священних текстів.

До першого розряду належать ті, хто «не здатен до їхнього тлумачення» (Панченко, 2015, с. 185). Він представлений риториками, які складають більшість публіки і досить важко знайти розсудливу людину, яка не може риторично міркувати. Другий розряд представлений тими, «хто здатний до діалектичного тлумачення», та до третього розряду належать ті, хто схильний до «аподейктичного тлумачення; це аподейктики (філософи) за своєю природою і по науці. Останній вид тлумачення не підлягає розголошенню перед діалектиками і перед публікою» (Панченко, 2015, с. 185).

В своїх роботах А. Османов (2016) виділяє тези, які можна спостерігати у творчості Ібн-Рушда. Перша теза говорить про те, що «метою і вищою досконалістю людини є щастя; друга теза ґрунтується на тому, що щастя це виключно інтелектуальна властивість, тому що вона є тямущістю, філософствуванням; нарешті, третя теза вказує на те, що щастя досягається у взаємодії, в об'єднанні людей, а не окремими індивідами» (с. 38).

Ібн-Рушд започаткував своє вчення – авероїзм, в якому він дав своє бачення співвідношення активного і пасивного (потенційного) розуму. В людській душі містяться ці два види розуму та найголовнішим в ній є її чутливість, за допомогою якої вона сприймає нус, який їх проявляє. Зі смертю людини пропадає її чутливість, але той розум, що був набутий божественним шляхом, в певній душі не зникає, а стає частиною універсального розуму, який є характерним для всього людства.

Можна сказати, що даний хід подій щодо людської душі заперечує її безсмертя як індивідуальної одиниці.

Одним з перших, хто заклав своє бачення психофізіологічної сутності людини був Ібн-Сіна (Авіценна). Також він був одним із засновників вікової психології, говорячи, що дорослі, викликаючи у дитини ті чи інші стани, здатні формувати її риси характеру. Ключовим у цьому він вбачав

саме виховання, тому через нього реалізується вплив психічного на структуру організму.

В його поглядах було сформовано дві точки зору щодо людської душі: перша – медична, де вважав, що для лікарів необов'язково бути в пошуках істини, і друга – філософська. Вивчаючи психологічні особливості людини та їх проблематику, Ібн-Сіна розробив концепцію «подвійної істини», тобто розмежування філософських ідей від природньонаукових.

У своїй роботі «Канон» Ібн-Сіна говорив про залежність людської психіки (душі) від мозку. З переднім шлуночком мозку пов'язані відчуття, сприйняття, уявлення, пам'ять; із заднім відділом – рухові здібності; мислення пов'язане із середнім відділом мозку.

Як зазначає Н. Гриньова (2012), «афективна сторона душевного життя також безпосередньо пов'язувалася з тілесними змінами... істотно новаторським є його дослідний підхід до афектів» (с. 65). На думку філософа, афекти представляли собою сили, які виконували регулятивну функцію організму та жили внутрішнє її життя.

Ібн-Сіна також розглядав психологію емоцій, проводячи експерименти. Як результат, було встановлено «роль зміщення протилежних емоційних установок у виникненні глибоких соматичних порушень, це були початки експериментальної психофізіології афективних станів» (Гриньова, 2012, с. 65).

Філософ у своїх працях розглядає вчення про пневму як психофізіологічну сутність всіх життєвих станів та процесів. «Пневма є субстанцією, що складається з пароподібних частин чотирьох соків організму. У ній Авіценна бачить тілесний процес і носія душевних сил не властивих їй спочатку. Він виділяв три види пневми: перша – природна, відповідала природній силі душі. Друга – тваринна, притаманна тваринній силі душі. І третя – душевна, відповідала розумній силі душі» (Марцинковська та Ярошевський, 1996, с.167). Він говорив і про сприймаючі сили, які поділялись на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх належать чуттєві властивості людини, такі як: зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові. До внутрішніх належать психічні властивості людини: уява, пам'ять, здогадливність.

Він приділяв значну увагу психічному здоров'ю та стану людини, необхідності заспокоїти її, підняти настрій та позбавити страху. Хворим він радив уникати переживань, гніву, злості та вдосталь гуляти. Найбільш врівноваженою, за вченнями Ібн-Сіни, вважалась та людина, котра проживає близько до екватора.

Ібн-Сіна говорить і про наявність в людині чистих розумних актів, які не залежать від її тіла. І. Гоян та О. Семак (2008) у своїй роботі наводять положення, які відповідають попередньо згаданим актам філософа.

Перше, про що пишуть автори, це те, що «почуття і понятійне мислення мають різні об'єкти і джерела пізнання: почуттям доступні окремі конкретні речі і явища, понятійне мислення має справу з пізнанням загальних універсалій» (Гоян та Семак, 2008, с. 30). Друге – це те, що «почуття і розум виступають як самостійні і незалежні один від одного процеси. Відчуття і сприймання не спираються на розум, а міркування, у свою чергу, вимагають звільнення від почуттів, що порушують їхній хід і стають причиною перекручування істини» (Там само, с. 30). Тут Ібн-Сіна розділяє об'єктивність та суб'єктивність у своїх поглядах. Задля належних розумових операцій та надання їм об'єктивної та адекватної оцінки, людина має абстрагуватись від емоційного впливу. Третє – те, що «відрізняється динаміка розвитку почуттів і розуму. Психічні здібності, обумовлені діяльністю тіла, залежать від розвитку останнього, пов'язані зі змінами, що відбуваються в організмі, тому старіючи з віком, ослаблюються і руйнуються. Розум же знаходиться поза темпоральних змін, навпаки, з роками усе більш зміцнюється, досягаючи свого розквіту до 40-літнього віку» (Там само, с. 30). Четверте, що автори наводять як доказ, є те, що «вищою формою розуму є понятійне мислення, яке пов'язане з універсаліями як проявами розуму Бога і породжується ними, існує до людини, приходить у його свідомість ззовні, має божественну природу, тобто є безсмертним» (Там само, с. 30).

В цьому погляді Ібн-Сіни схожі з поглядами Ібн-Рушда, який говорив про розум, даний божественним шляхом та приєднаний по смерті людини до універсального розуму як властивості всього людства.

Ще один філософ, який вніс свій вклад у розвиток психологічного знання є Абу-Наср Мухаммад аль-Фарабі, котрого називають «Другим Вчителем», де першим є Аристотель. Однією з ключових тез у його діяльності, як і у Ібн-Рушда, є досягнення Щастя. Він говорить, що Щастя «настає тоді, коли усунуто всяке зло і людська душа і розум в своєму пізнанні досягають найвищого рівня – злиття з вічним світовим розумом» (Комарова, 2013, с. 59).

Філософ аль-Фарабі, при аналізі сутності людського буття, його природи, досліджував попередньо згадане з різних сторін, таких як соціально-політична, психофізіологічна, інтелектуальна.

В своїх поглядах він вирізняв людину як суб'єкта пізнання природи та підкреслював, що остання існує незалежно від людини. Х. Малу Алаа (2014) в своїй статті, посилаючись на погляди аль-Фарабі,

значас, що процес пізнання людиною оточуючого світу включає чотири моменти:

- 1) «об'єктивно існуючі речі, предмети;
- 2) людина з її різноманітними душевними силами або пізнавальними здібностями;
- 3) вплив предметів на органи пізнання людини;
- 4) процес відображення, його види, форми та ступені» (с. 35).

В процесі пізнання особливе місце відводиться душевним силам людини, в тому числі пізнавально-психічним процесам пізнання людини. Аль-Фарабі надає класифікацію цим відповідним пізнавальним процесам:

А) «Живильна сила – кувваігазійя. Потім з'являються душевні сили – зовнішні та внутрішні.

Б) Зовнішні – це душевні сили, які виникають під безпосереднім впливом зовнішніх предметів на органи чуття, тобто ті, які формуються при зовнішньому фізичному подразнику. Зовнішніх сил п'ять: 1) дотик – шкірне відчуття; 2) смакове відчуття; 3) відчуття запаху; 4) слухове відчуття; 5) зорове відчуття» (Алаа Х. Малу, 2014, с. 35). Разом вони називаються кувваіхіссія, тобто сила, яка відчуває.

Внутрішні сили також між собою поділяються на декілька видів за аль-Фарабі:

1. Сила, яка згадує та уявляє (пам'ять, представлення та уява).
2. Сила, яка прагне (рушійна сила емоції – пристрасть, гнів).
3. Сила, яка говорить.
4. В складі думки, яка говорить, сила, яка мислить.

Основним центром організму людини, на думку філософа, є серце та мозок. Серце – центр забезпечення всіх органів необхідним життєвим матеріалом – кров'ю. І всі частини організму функціонують завдяки насамперед природній діяльності серця.

Мозок за своєю головною функцією керує всіма душевними силами та свідомістю. Аль-Фарабі говорить, що найголовнішою є сила, яка говорить серед усіх душевних сил, та їй підкорюються всі інші сили.

На думку вчених, погляди арабського філософа в рамках його теорії пізнання є обмеженими та відображали непостійний та суперечливий характер. Він розвинув ідеї Аристотеля стосовно пізнання, запропонував багато оригінального в рамках цих ідей, але через історичну епоху його життя він не зумів віднайти коректного рішення проблематиці, яку він розглядав.

Варто також виокремити і такого діяча, вченого-філософа як Насреддін Тусі. Його численні роботи з філософії, математики, природознавства, педагогіки, етики, а також в області здорового способу

життя людини випереджали рівень сучасної їй науки. Н. Тусі органічно поєднав ідеї античної філософії з класичними законами розвитку людини і природи, сприяв зародженню ідей валеологічного характеру, які вплинули на науку, в освітню та психологічну сфери діяльності людини.

Він аналізував проблеми людської душі, враховуючи психіку, мислення і мову, свідомість, інтелект, та на основі цього висунув ідею виховання духовно і фізично здорової, повноцінної особистості.

В рамках фізичного здоров'я Н. Тусі наголошував на тому, що медицина повинна формувати фізичні якості людини, і сама людина повинна приділяти належну увагу стану свого організму, а також уникати негативного впливу всього, що стоїть за межами її моральних цінностей.

Він заклав основи не лише психології, а й педагогіки, говорячи, що необхідно враховувати «вік, інтереси, схильності і рівень здоров'я дітей» (Байрамов, 2018).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Внесок арабських філософів-мислителів у розвиток психологічного знання є вагомим та ґрунтовним. Їхні погляди та вчення були взяті за основу в подальшому, в наступних епохах, майже у всіх наукових сферах.

Свої погляди вони розвивали, будучи під впливом давньогрецьких мислителів та філософів. Проте, аналізуючи, перекладаючи їх роботи, вони змогли розробити та представити світу своє власне бачення сутності людського буття, природи людського тіла, ролі душевних (психічних) процесів в житті людини та їх вплив на неї. Також не менш важлива увага приділялась ментальним здібностям людини, пояснювалась природа їхнього функціонування. Їхній вклад в науку є вагомим не лише в теоретичному плані, а й в практичному. Подальші перспективи дослідження будуть розширювати ґрунтовність вивчення означеної теми.

Література

1. Алаа Х. Малу. Психологические идеи аль-Фараби. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2014. № 5 (288). Ч. I. С. 34–39.
2. Байрамов Г. Г. Развитие валеологических идей на Востоке в IX-XIII вв. *Общество: философия, история, культура*. 2018. № 8 (52). С. 173–176.
3. Гоян І. М., Семак О. О. Навчально-методичний посібник до лекційних, практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Історія психології» для студентів спеціальності «Психологія». Івано-Франківськ, 2008. 159 с.
4. Історія психології: курс лекцій: навч. посіб. / уклад. Н. В. Гриньова. Умань : Візаві, 2012. 209 с.
5. Комарова Л. А. Понимание счастья в философских воззрениях Абу-Насра Мухаммада аль-Фараби. *Известия РГПУ им. А. И. Герцена*. 2013. №159. С. 55–

61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponimanie-schastya-v-filosofskih-vozzreniyah-abu-nasra-muhammada-al-farabi> (дата звернення: 15.10.2020).
6. Марцинковская Т. Д., Ярошевский М. Г. 100 выдающихся психологов мира. Воронеж, 1996. 320 с.
7. Османов А. М. Истоки и направления развития средневековой арабоязычной философии. *Наука, образование и культура*. 2016. № 9 (12). С. 34–39.
8. Панченко О. В. Вера и разум в XXI веке и уроки Ибн-Рухда. Символ науки. 2015. № 6. С. 183–187. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vera-i-razum-v-hhi-veke-i-uroki-ibn-rushda> (дата звернення: 15.10.2020).
9. Шодиев Х. Т., Атамуродова Р. К., Алимкулов С. О. Психологические воззрения учёных Средневековья. *Academy*. 2016. № 6 (9). С. 102–103.

References

1. Alaaa, H. Malu (2014). Psihologicheskie idei al-Farabi [Al-Farabi's psychological ideas]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 5 (288), Ch. I, 34–39 (rus).
2. Bayramov, G. G. (2018). Razvitie valeologicheskikh idey na Vostoke v 9-13vv. [The development of valeological ideas in the East in the 9th-13th centuries]. *Obshchestvo: filosofiya, istoriya, kultura*, 8 (52), 173–176 (rus).
3. Hoian, I. M., Semak, O. O. (2008). *Navchalno-metodychnyi posibnyk do lektsiynykh, praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty z dysypliny "Istoriia psykholohii" dlia studentiv spetsialnosti "Psykholohiia"* [Educational and methodical manual for lectures, practical classes and independent work on the subject "History of Psychology" for students majoring in "Psychology"]. Ivano-Frankivsk (ukr).
4. Hrynova, N. V. (ed) (2012). *Istoriia psykholohii: kurs lektsii: navchalnyi posibnyk* [History of psychology: a course of lectures: text book]. Uman: Vizavi (ukr).
5. Komarova, L. A. (2013). Ponimanie schastya v filosofskikh vozzreniyakh Abu-Nasra Muhammada al-Farabi [Understanding happiness in the philosophical views of Abu-Nasr Muhammad al-Farabi]. *Izvestiya RGPU im. A. I. Gercena*, 159, 55–61. Retrived from <https://cyberleninka.ru/article/n/ponimanie-schastya-v-filosofskih-vozzreniyah-abu-nasra-muhammada-al-farabi> (rus) (15.10.2020).
6. Martsinkovskaya, T. D., & Yaroshevskiy, M. G. (1996). *100 vydayushchikhsya psikhologov mira* [100 outstanding psychologists of the world]. Voronezh (rus).
7. Osmanov, A. M. (2016). Istoki i napravleniya razvitiya srednevekovoy araboyazychnoy filosofii [The origins and directions of development of medieval Arabic-speaking philosophy]. *Nauka, obrazovanie i kultura*, 9 (12), 34–39 (rus).
8. Panchenko, O. V. (2015). Vera i razum v 21veke i uroki Ibn-Rushda [Faith and Reason in the 21st Century and the Lessons of Ibn Rushd]. *Simvol nauki*, 6, 183–187. Retrived from <https://cyberleninka.ru/article/n/vera-i-razum-v-hhi-veke-i-uroki-ibn-rushda> (date of appeal: 15.10.2020) (rus).
9. Shodiev, H. T., Atamurodova, R. K., & Alimkulov, S. O. (2016). Psihologicheskie vozzreniya uchonykh Srednevekovya [Psychological views of scientists of the Middle Ages]. *Academy*, 6 (9), 102–103 (rus).

ВКЛАД АРАБСКИХ УЧЕНЫХ В РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В СРЕДНИЕ ВЕКА**Я. Д. Короход**

В статье проанализированы взгляды отдельных арабских врачей и философов и определен их вклад в развитие психологического знания. Определено, что влияние взглядов и учения арабских мыслителей в развитие психологического знания является весомым и обстоятельным, они были взяты за основу в дальнейшем, в следующих эпохах, почти во всех научных сферах. Одним из первых, кто заложил свое видение психофизиологической сущности человека, был Ибн-Сина. Также он был одним из основателей возрастной психологии, говоря, что взрослые, вызывая у ребенка те или иные состояния, способны формировать черты характера. Определено, что ключевым в этом он видел именно воспитание, поэтому через него реализуется влияние психического на структуру организма. В его взглядах было сформировано две точки зрения относительно человеческой души: первая – медицинская, где он считал, что для врачей необязательно быть в поисках истины, и вторая – философская. Изучая психологические особенности человека и их проблематику, Ибн-Сина разработал концепцию «двойной истины», то есть разграничение философских идей от естественно научных. Охарактеризованы основные взгляды отдельных мыслителей и отмечено, что взгляды Ибн Сины схожи со взглядами Ибн-Рушда, который говорил о разуме, данным божественным путем и присоединенном после смерти человека к универсальному разуму как свойству всего человечества.

Отмечено, что данные философы развивали взгляды, будучи под влиянием древнегреческих мыслителей и философов. Однако, анализируя, переводя их работы, они смогли разработать и представить миру свое собственное видение сущности человеческого бытия, природы человеческого тела, роли душевных (психических) процессов в жизни человека и их влияние на него. Также не менее важное внимание уделялось ментальным способностям человека, объяснялась природа их функционирования. Их вклад в науку является весомым не только в теоретическом плане, но и в практическом.

Ключевые слова: религия, разум, психика, человеческое бытие.

CONTRIBUTION OF ARABIAN SCIENTISTS TO THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL KNOWLEDGE IN THE MIDDLE AGES**Ya. Dzh. Korokhod**

In the article, the views of some Arabian doctors and philosophers are analyzed and their contribution to the development of psychological knowledge is identified. It is defined that the views and teachings of Arabian philosophers and thinkers in the development of psychological knowledge are important and thorough and they were taken as a basis in the future, in the following epochs, in almost all scientific fields. Ibn-

Sina was one of the first, who laid down his vision of the psychophysiological essence of human. He was also one of the founders of age psychology, saying that adults, causing a child to have certain states that can form its character traits. It is defined that he saw education as the key in this; so the influence of the mental on the structure of the body is realized through it. In his views, two points of view were formed regarding the human soul: the first was medical, where he believed that doctors did not have to be in search of the truth, and the second was philosophical. Studying the psychological characteristics of human and his problems, Ibn-Sina developed the concept of "double truth", that is, the distinction between philosophical ideas and natural sciences. The main views of individual thinkers are characterized. It is noted that the views of Ibn-Sina are similar to the views of Ibn-Rushd, who said that the mind, given by the divine way and attached after the death of man to the universal mind as a property of all mankind.

It is noted that they developed their views under the influence of ancient Greek thinkers and philosophers. However, analyzing and translating their works, they could develop and present to the world their own vision of the essence of human existence, the nature of the human body, the role of mental processes in human life and their impact on it. Also no less important attention was paid to the mental abilities of human; the nature of their functioning was explained. Their contribution to science is significant not only in theory, but also in practice.

Key words: Religion, mind, psychics, human being.

Короход Ясмiна Джанiвна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри психологiї Національного університету «Одеська юридична академiя» (м. Одеса, Україна). E-mail: korokhod_yasmina@ukr.net

Короход Ясмiна Джанiвна – кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры психологии Национального университета «Одесская юридическая академия» (г. Одесса, Украина). E-mail: korokhod_yasmina@ukr.net

Korokhod Yasmina Dzhaniwna – PhD in Political Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology of National University "Odesa Law Academy" (Odesa, Ukraine). E-mail: korokhod_yasmina@ukr.net